

Arbeidsomstandigheden en veiligheid bij jeugdige MiO's

Handvatten voor instructeurs

Versie 1.0, vastgesteld op de Opleidingsraadvergadering najaar 2024

Inleiding

Dit document is bedoeld om instructeurs die werken met jeugdige Molenaars in Opleiding (MiO's) handvatten te bieden voor een veilige organisatie van de opleiding tot molenaar. Werken met jeugdige MiO's heeft een aantal extra aandachtspunten in vergelijking met volwassen MiO's op het gebied van arbeidsomstandigheden en veiligheid. Onder jeugdige MiO's verstaan we hier minderjarigen in de leeftijd van 14-17, die in opleiding zijn tot wind/ of watermolenaar¹ bij een instructeur van het Gilde van Molenaars.

Een veilige molen

Een veilige opleidingsplek voor onze jeugdige MiO's vergt in de eerste plaats een molen met veilige instrumenten. Het is de verantwoordelijkheid van de eigenaar van de molen dat deze aan de veiligheidscriteria voldoet en dat er regelmatig een *risico-inventarisatie en -evaluatie* (RI&E) wordt uitgevoerd. We gaan er in dit document vanuit dat aan deze voorwaarden is voldaan. Hier concentreren we ons alleen op een veilige organisatie van de opleiding voor jeugdige MiO's door de instructeurs.

Algemene overwegingen

Lokale uitwerking

Er is geen pasklaar antwoord op de vraag wat een jeugdige MiO precies wel of niet mag doen. De regels zijn in de Arbowetgeving vrij algemeen omschreven. Daarbij komt dat iedere molen anders is en andere gevaren kent. Algemene regels voor jeugdige MiO's kunnen daardoor nooit sluitend zijn en zullen altijd een lokale invulling moeten krijgen. Je zult als instructeur dus altijd kritisch naar de situatie op je eigen molen moet kijken.

Een voorbeeld zijn de veiligheidshekjes voor het afschermen van het gevlucht of schepblad. Op de ene molen is dat een schapennet terwijl de andere molen een zwaar hekwerk gebruikt. Jeugdigen tot 14 jaar mogen geen lasten tillen zwaarder dan 10 kg. Het kan dus heel goed

¹ Dit document heeft betrekking op zowel door wind als door water aangedreven molens. Veel van de genoemde voorbeelden hebben betrekking op windmolens, maar zijn ook van toepassing op watermolens. In Bijlage III zijn ook enkele specifieke handelingen voor watermolens opgenomen.

zijn dat op de ene molen een 14-jarige MiO de hekjes wel mag plaatsen en op de andere niet.²

Gezond verstand

Er ligt dus een grote verantwoordelijkheid bij de instructeur zelf bij het interpreteren van de Arboregels en je kunt niet altijd terugvallen op specifieke regels die in wetgeving zijn vastgelegd. Gebruik bij deze vertaalslag naar je eigen molen in de eerste plaats altijd het “gezonde verstand”. Doe dus niet iets wat volgens de regels misschien wel mag, maar wat je zelf niet verantwoord acht. Zorg ervoor dat veiligheid bespreekbaar is in je team en vraag feedback aan collegae. Niemand heeft er wat aan als je achteraf zegt; ‘ik dacht al dat het te gevaarlijk zou zijn.’

Houd hierbij ook rekening met de competenties van de jeugdige MiO. Ook hier geldt dat gezond verstand boven rechtlijnige regels gaat. Een onervaren MiO van 17 jaar kan waarschijnlijk minder verantwoordelijkheden aan dan een ervaren MiO van 16 jaar. Als instructeur ken je de ervaring van je MiO en kun je deze competenties meewegen bij beslissingen.

Wat voor werkzaamheden mogen jeugdigen verrichten

In de Arbowet (arbeidsomstandighedenwet³) en het Arbobesluit⁴ (de uitwerking van de Arbowet) staan regels voor werkgevers en werknemers om de gezondheid en veiligheid van werknemers te bevorderen. Hierin zijn in algemene zin de regels voor jeugdigen onder de 18jaar als een aparte categorie beschreven. Jongeren onder de 18 jaar mogen wettelijk een aantal werkzaamheden niet uitvoeren⁵. Voor ons relevant is dat jongeren niet mogen werken op plekken met lawaai. Het dagelijkse contact met lawaai moet gemiddeld lager zijn dan 85 decibel (vergelijkbaar met een voorbijrijdende vrachtauto). Voorts mogen jeugdigen niet werken tussen 23.00 uur en 6.00 uur (geen nachtarbeid).

Voor jeugdigen van 14 jaar gelden strengere regels.⁶ Zij mogen ook niet:

- Werken onder stress
- Kassawerkzaamheden/geldhandelingen verrichten
- Werken in één houding
- Lasten tillen van meer dan 10 kg
- Voorwerpen duwen of trekken van meer dan 20 kg
- Werkzaamheden uitvoeren waarbij permanent persoonlijke beschermingsmiddelen moeten worden gedragen
- Werken met of in de omgeving van apparatuur waarbij brand-, elektrocutie-, knel-, plet-, snij- of valgevaar bestaat

² Andere voorbeelden van specifieke gevallen die per molen kunnen verschillen: de hoogte van trappen, de hoogte van de smeerzolder ten opzichte van de kapvloer, mate van afscherming van draaiende onderdelen etc. Vallen de luihuizen vanzelf dicht na het luien of blijven die openstaan etc. Ook de benodigde kracht voor vangen en luien verschillen sterk tussen molens.

³ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0010346/2023-06-20>

⁴ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0008498/2024-08-01/>

⁵ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijbaan-vakantiewerk-en-stage-door-jongeren/vraag-en-antwoord/verboden-werk-onder-18-jaar>

⁶ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijbaan-vakantiewerk-en-stage-door-jongeren/vraag-en-antwoord/wat-voor-werk-13-of-14-jaar>.

Het laatste punt lijkt te suggereren dat 14-jarigen nauwelijks werkzaamheden kunnen verrichten op een molen. Immers, bij bijna alle handelingen is er wel sprake van een risico op ongevallen. Jeugdige MiO's zijn echter vrijwilligers die naar de molen komen als vrijetijdsbesteding/hobby. In dat opzicht zijn jeugdige MiOs vergelijkbaar met bijvoorbeeld leden van sportverenigingen of scouting, waar onder deskundige begeleiding dergelijke activiteiten wel uitgevoerd kunnen worden.⁷ Daarnaast zijn jeugdige MiO's leerlingen en worden alle handelingen uitgevoerd in het kader van een opleiding onder toezicht van een ervaren instructeur. Leerlingen kunnen onder voorwaarden oefenen met werkhandelingen die strikt genomen niet zijn toegestaan volgens de Arbowet, zoals werken met gevaarlijke stoffen of machines (denk aan de scheikundepractica).⁸

Er is dus veel mogelijk om ook 14-jarigen al kennis te laten maken met het ambacht van molenaar. Sleutelbegrip daarbij is "toezicht".

Adequaat deskundig toezicht

Voor alle jeugdigen onder de 18 jaar geldt dat (risicovolle) werkzaamheden alleen mogen worden uitgevoerd onder adequaat deskundig toezicht. Jeugdigen kunnen door gebrek aan ervaring en (geestelijke en lichamelijke) onvolwassenheid nog niet goed gevaar inschatten.

De mate en vorm van het toezicht is afhankelijk van de uit de RI&E gebleken gevaren op de specifieke molen die kunnen ontstaan als er *geen* toezicht zou zijn. De wet geeft niet aan waaruit die toezicht moet bestaan, anders dan dat deze dusdanig moet zijn dat de gevaren worden voorkomen.

Is het niet mogelijk de gevaren door middel van toezicht te voorkomen, dan mag een jeugdige de werkzaamheden bij wet niet uitvoeren.

Aanbevelingen veilig werken met jeugdige MiO's op de molen

Minimale eisen aan deskundig toezicht op een molen

Gebaseerd op de normen die in het voortgezet onderwijs worden gehanteerd⁹ kunnen we de volgende minimale eisen formuleren voor toezicht bij jeugdige MiO's.

- Bij de werkzaamheden van jeugdige MiO's zijn deskundige begeleiders (instructeurs of gediplomeerd molenaars) aanwezig.

⁷ Bijvoorbeeld klimmen op een hoge wand in een klimhal, waarbij kinderen al vanaf 8 jaar zelfstandig mogen klimmen en zekeren (na het behalen van het klimvaardigheidsbewijs). Een ander voorbeeld het werken met bijlen, zagen en messen bij de Scouting). In deze gevallen is er sprake van val- en snijgevaar, maar belemmert dat niet om jeugdigen aan de activiteit te laten deelnemen. Zie <https://nkbv.nl/kenniscentrum/leeftijdsgrenzen-kinderen-bij-klimmen-en-zekeren.html> en <https://www.scouting.nl/assets/uploads/doorzoekbareBestanden/06.Ondersteuning/Veiligheid/Veiligheidsbladen/Veiligheid-bij-gebruik-van-bijlen-zagen-en-messen-2016.pdf>

⁸ <https://www.arboportaal.nl/onderwerpen/student>

⁹ <https://www.arbocatalogus-vo.nl/arbobeleid/begeleiding-en-toezicht-leerlingen/>

- Je houdt als instructeur/begeleider voortdurend toezicht op de veiligheid en gezondheid van de MiO bij alle verrichte handelingen¹⁰
- Het aantal toezichthouders is afgestemd op de groepsgrootte en de aard en risico van de te oefenen vaardigheden, minimaal 1 toezichthouder per 2 à 3 jeugdige MiO's.
- Voordat je de jeugdige MiO een handeling laat verrichten geeft de instructeur eerst duidelijk uitleg en checkt of de jeugdige MiO het heeft begrepen.

Overstijgend reglement voor het opleidingstraject (Bijlage I)

Stel als instructeur ook een algemeen MiO-reglement op voor de instructiemolen. Hierin kunnen afspraken gemaakt worden over bijvoorbeeld de te dragen kleding en haardracht, communicatie en specifieke molenhandelingen. Overhandig dit reglement aan het begin van het opleidingstraject. Zorg ervoor dat de jeugdige MiO dit reglement kent en herinner hem/haar eraan wanneer dit vergeten dreigen te worden. Het zorgt ervoor dat basisregels in ieder geval helder zijn.

Eventueel kun je ervoor kiezen dit reglement te laten ondertekenen door de jeugdige MiO en diens ouders, maar juridisch maakt dit geen verschil. Zie BIJLAGE I voor een voorbeeld, dat je kunt aanpassen aan je eigen situatie.

Ook is het een idee om de jeugdige MiO zelf een vereenvoudigde versie van de RI&E te laten maken. Zo zorg je ervoor dat de MiO zelf moet nadenken over veiligheid. Dit kan mogelijk ook dienen als basis voor de in het reglement op te nemen afspraken.

Checklist (Bijlage II)

In de dagelijkse praktijk rol je al snel in routines waardoor je blinde vlekken kunt ontwikkelen. Het gebruik van checklists kan helpen om deze blinde vlekken te voorkomen. Checklists zijn geen doel op zich, maar helpen wel om het totaalbeeld vast te houden.

In BIJLAGE II vind je een checklist over te verrichten molenhandelingen en is bedoeld voor elke instructiedag. Ook deze checklist is aan te passen naar de voor specifieke situatie voor de instructiemolen/instructeur.

Concrete molenhandelingen

Tenslotte tref je in Bijlage III een lijst aan met veelvoorkomende molenhandeling en enkele overwegingen daarbij aangaande veiligheid en jeugdige MiO's. Deze lijst is bedoeld als illustratie en gedachtevorming.

¹⁰ Dus je laat de jonge MiO nooit een handeling verrichten zonder toezicht. Je blijft bij alle handelingen erbij. Je jonge MiO in de kap de stutten laten verwijderen of het vangtouw laten zakken, terwijl je zelf op de belt de hekjes alvast plaatst (of andersom) kan dus *niet*.

Bijlage I: Voorbeeld MiO-reglement voor een instructiemolen

Hieronder een voorbeeld van een MiO-reglement voor een specifieke instructiemolen.¹¹ Dit reglement kun je aanpassen aan de situatie op je eigen instructiemolen.

Afspraken op de molen

Om de veiligheid van molenaars in opleiding, actieve molenaars en de molen te garanderen is het nodig dat we enkele afspraken maken:

- 1. Roken in en op de molen (inclusief de stelling) is niet toegestaan*
- 2. Dragen van aangepaste kleding is noodzakelijk. Geen loshangende kleding en liefst katoenen kleding en veiligheidsschoenen.*
- 3. Lang haar dient op de molen te zijn opgestoken*
- 4. Geef steeds aan waar je je bevindt in de molen en wat je wil doen.*
- 5. Neem altijd je mobiele telefoon mee in de molen voor calamiteiten.*
- 6. Ga nooit met bezoekers hoger dan de steenzolder tenzij het gevlucht stilstaat.*
- 7. Maak er een gewoonte van om nooit onder de as door te kruipen. Doe je dit niet bij een stilstaand gevlucht dan zal je het ook nooit doen bij een draaiend.*
- 8. Het vangtouw naar beneden laten dient steeds te gebeuren na de controle en het smeren van de verschillende onderdelen in de kap.*
- 9. Lichten en opleggen van de vang moet je steeds doen in afspraak met je instructeur en de collega's.*
- 10. Bij opzeilen in groep, maximum 2 leerlingen en de instructeur in de buurt van het gevlucht.*
- 11. Tijdens het opzeilen zal de persoon die het zeil voorlegt ook de vang bedienen. Dit om te voorkomen dat hij of zij in gevaar komt door het plots draaien van het gevlucht.*

Deze afspraken kunnen, in overleg, steeds aangepast worden.

¹¹ Dit voorbeeld is grotendeels gebaseerd op de afsprakenlijst van instructeur Harry Wijnants voor de Napoleonsmolen in Hamont.

Bijlage II Voorbeeld Checklist uit te voeren molenhandeling

Hieronder tref je een checklist aan om te beoordelen of je aan alle belangrijke aspecten hebt gedacht bij het oefenen van molenhandelingen. Deze checklist kun je iedere instructiedag even doornemen voordat je aan de daadwerkelijke uitvoering van de handeling begint.

CHECKLIST

Welke handeling wil ik vandaag oefenen met de jeugdige MiO:

- Heb ik de gevaren van deze handeling helder?
- Zijn deze gevaren te voorkomen door middel van enkel toezicht?
- Ben ik in staat toezicht te houden tijdens het uitvoeren van de handeling
- Heb ik de handeling van tevoren goed uitgelegd aan de jeugdige MiO
- Heb ik gecheckt of de jeugdige MiO deze uitleg heeft begrepen
- Heb ik het te gebruiken materiaal van tevoren gecheckt en in orde bevonden
- Voor 14-jarigen: vergt de handeling het tillen van niet meer dan 10 kg of slepen van niet meer dan 20 kg?

Bijlage III Molenhandelingen en 14-jarige MiO's

Hieronder een lijst van veelvoorkomende molenhandelingen met per handeling enkele overwegingen qua veiligheid voor jeugdige MiO's. Het schema gaat vooral in op de strengere regels met betrekking tot 14-jarigen, maar de overwegingen gelden voor oudere jeugdige MiO's.

De beschreven handelingen hebben betrekking op windmolens of watermolens en in sommige gevallen op beide. De lijst is niet bedoeld als een uitputtende lijst met alle mogelijke handelingen.

Voor de goede orde: dit lijstje is bedoeld als bespreekpunt voor gedachtevorming en bewustwording, niet als dé lijst van wat juridisch gezien wel/niet mag. Neem dit dus niet zondermeer over, maar kijk altijd kritisch naar de situatie op jouw molen.

Wat?	Mag het?	Overwegingen
Zeilen voorleggen	Ja, onder toezicht	Het gevlucht geldt als een vaste trap en eigenlijk mag in beginsel iedere bezoeker hier omhooglopen (al is dit niet wenselijk). Een MiO mag dus omhoog en de lussen om de kikkers leggen.
Zeilen voordragen, neerhalen en reparatiewerk aan de wiken	Nee	Jongeren mogen geen werk in het gevlucht doen waarbij beschermingsmiddelen nodig zijn, dus ook geen werk met valbeveiliging/helm. Een cursus valbeveiliging mag wel, maar alleen zonder het verrichten van werkzaamheden. Uitzondering is werk tot 250 cm hoogte, waarvoor geen speciale voorzieningen nodig zijn.
Stormbord/steekbord verwijderen of plaatsen	Ja, onder toezicht mits...	Toezien op veilig werken. Check het gewicht van het stormbord, dit verschilt per molen. Wees extra voorzichtig bij veel wind, wanneer het dragen van het stormbord navenant zwaarder wordt. Denk ook aan knelgevaar bij bordveer en sommige steekborden gaan heel erg stroef. Geef goede instructie hoe dit te voorkomen.
Lopen op de arkmuur	Nee	Lopen op de arkmuur is sowieso verboden bij draaiend rad maar bij stilstaand rad is er kans van vallen in het rad of in de naastgelegen lossluis. Uitsluitend toezicht kan dit gevaar niet voorkomen.
Kruien	Ja, onder toezicht	Hier bestaat mogelijk (lokaal) knelgevaar, dus instructeur ziet toe op veilig werken. Kruiwerk mag niet te zwaar zijn om te bedienen (niet meer dan 20 kilo aan benodigde kracht).
Vangen	Ja, onder toezicht	Bij vangen is geen sprake van tillen, maar meer van hangen. Instructeur dient toe te zien op juiste houding. Hoewel het vangen meestal meer dan 10 kg vraagt, gebruik je bij vangen vooral je eigen lichaam als contragewicht. Vangen lijkt qua handeling erg op touw klimmen bij gymnastiekles op school, wat ook

		mag. Erg lichte jongeren kunnen zelfs als het ware langs het vangtouw omhoogklimmen. Instructeur moet erop toezien dat MiO voldoende kracht in zijn handen heeft om het vangtouw vast te houden en het vangtouw niet zomaar loslaat (idem voor lichte volwassenen)
Open en sluiten van de maal- en lossluis	Ja, onder toezicht	Kan zwaar werk zijn afhankelijk van het mechanisme (wrikhout, windhaspel, handbediend). Is qua functie vergelijkbaar met het eraf halen van de vang bij windmolens.
Zakken tillen	Nee, mits	Jongeren mogen niet meer dan 10 kg tillen. De meest zakken zijn zwaarder dan dat. Schuiven mag tot 20 kg. Uiteraard geldt dit met mate: drie uur lang zakken van 20 kg verschuiven valt onder eentonig werk, wat verboden is (en is ook geen goed onderwijs).
Luien	Ja, onder toezicht	Bij het luien wordt het gewicht van de zak beperkt en bovendien is hier niet echt sprake van tillen, meer hangen. Aandachtpunten: <ul style="list-style-type: none"> - wanneer de zak door het luik gaat is er valgevaar, vooral wanneer de luiken niet vanzelf dichtvallen - Bij dichtvallen van luiken is lokaal knelgevaar mbt tenen: instructeur let goed op positie van voeten
Afschieten	Nee	Bij afschieten staan de luiken voortdurend open en is er valgevaar. Uitsluitend toezicht kan dit gevaar niet voorkomen.
Schoonmaken van het krooshek	Ja, onder toezicht	Er is hier een kans om in het water te vallen.
Plaatsen en verwijderen sparren voor de maalsluis	Ja, onder toezicht mits...	Kans op vallen in het water. Het plaatsen of verwijderen van sparren is zwaar werk, dus let op dat het maximale tilgewicht van 10 kg niet wordt overschreden.
Grasmaaien	Nee	Betref een potentieel gevaarlijke machine (electrocutie- en snijgevaar). Uitsluitend toezicht kan dit gevaar niet voorkomen.
Billen	Kortstondig	Billen in zijn totaliteit is niet toegestaan voor kinderen vanwege beschermingsmiddelen en herhaalde handelingen. Maar kort de handeling oefenen moet kunnen.
Smeren lageringen	Ja, onder toezicht	Hals en penlageringen smeren kan in de regel zonder valgevaar. De hoogte is zelden meer dan 250 cm. Dit kan per molen verschillen. Uiteraard mag dit nooit in een draaiende molen.
Stormluiken verwijderen	Nee, mits?	Stormluiken verwijderen levert direct valgevaar op na het verwijderen van de luiken. Uitsluitend toezicht kan dit gevaar niet voorkomen. Bovendien kunnen stormluiken in sommige gevallen te zwaar zijn en betreft het mogelijk een onnatuurlijke

		<p>tilhouding.</p> <p>Op enkele molens kan het wellicht wel veilig, bij naar binnen vallende luiken bijvoorbeeld.</p>
Bevinden in een draaiende molen (m.u.v. kap)	Ja	Mits in de molen de draaiende onderdelen voldoende zijn beveiligd. Zie eigen RI&E.
Openbreken meelkuip	Ja, onder toezicht	De meelkuip verwijderen, bijvoorbeeld voor het schoonmaken, moet kunnen onder voorwaarden. De onderdelen moeten niet te zwaar zijn (een kaar kan bijvoorbeeld te veel wegen) en extra aandacht voor veilig wegleggen van de onderdelen zonder kans op omvallen.
Openleggen steenkoppel	Nee (of op ruime afstand)	Het openleggen van een steenkoppel is zelfs voor ervaren instructeurs geen dagelijkse handeling en risicovol. Eventueel kan een MiO op afstand het openleggen gadeslaan, maar alleen als iemand die niet betrokken is bij het openleggen toezicht op de MiO kan houden.
Graan malen		<p>Graan malen kent meerdere handelingen, elk met een eigen risico. Het vullen van de kaar zal in de regel te zwaar zijn. Het vervangen van volle meelzakken op de meelzolder is meestal ook te zwaar.</p> <p>Het bedienen van de licht kan wel.</p> <p>Belangrijk is dat graan malen alleen incidenteel gebeurt en geen onderdeel is van een professionele meelproductie</p>
Meedraaien in maalderij	Nee	Meedraaien in professionele/commerciële maalderij waarbij het meel wordt verkocht mag niet. Dit kent te veel risico's en jongeren mogen alleen incidenteel helpen en niet zelfstandig werken in regulier werk (kinderarbeid).
Rondleiden van bezoekers	Ja	Jeugdige MiO zijn vaak erg enthousiast en bij uitstek geschikt voor het rondleiden van bezoekers. Mits de molen veilig is ingericht voor bezoek kan de jeugdige MiO dit bij normale groepen ook zonder toezicht doen (er worden geen handelingen verricht). Wees wel alert op kwetsbare bezoekers (kinderen/ouderen) wiens gedrag nog onvoldoende door de jeugdige MiO geanticipeerd kan worden.
Meehelpen in molenwinkel	Ja mits	Helpen mag, afrekenen en kassawerk mag niet.
Olie slaan	Nee	Vallende heipalen, draaiende kollergang etc. zijn te grote risico's. Uitsluitend toezicht kan dit gevaar niet voorkomen. Op afstand toekijken kan wel mits voldoende toezicht.
Hout zagen	Nee	Machine met snijgevaar. Uitsluitend toezicht kan dit gevaar niet voorkomen.